

ผู้ไท: ชาติพันธุ์ผู้ไท หรือ คน-ไท?

© ชาญลักษณ์ ไชยสุข และ Asger Mollerup

มีนาคม 2557

คงจะไม่มีชาติพันธุ์ไทกลุ่มไหนที่มีความสับสนในการเรียกชื่อ ตลอดจนประวัติศาสตร์ของตนเองเหมือนผู้ไท (ภูไท) ที่บริเวณสองฝั่งโขง บ่อยครั้งที่เข้าใจผิดว่าเป็นกลุ่มที่คล้ายคลึงกับไทที่เวียดนามเหนือและจีนตอนใต้ คำว่าผู้ไทมีสองความหมาย: ชื่อชาติพันธุ์ของผู้ไทสองฝั่งโขงและผู้คนหรือคนไททั่วไป

เนื่องจากที่ผ่านมามีนักเขียนหลายท่านใช้คำว่า “ผู้ไท” ในการเรียกชื่อกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ เช่น *กลุ่มตะวันตกเฉียงใต้* ในเวียดนาม ได้แก่ “ผู้-ไทดำ” “ผู้-ไทขาว” “ผู้-ไทแดง” และ*กลุ่มกลาง* ในจีนตอนใต้ เช่น “Budai” (ปู่ได้ ผู้ได้)³ ฯลฯ ว่าเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันหรือคล้ายๆกันกับผู้ไท ซึ่งสร้างความสับสนแก่ผู้ศึกษาภายหลัง ดังนั้นในบทความนี้จึงขออธิบายความหมายของผู้ไท ซึ่งแบ่งเป็น 2 ความหมาย⁴ ดังนี้

ความหมายแรก เป็นชื่อเฉพาะของกลุ่มชาติพันธุ์สองกลุ่มที่ไม่มีความเกี่ยวข้องกัน ได้แก่ 1) ผู้ไท ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทยและตอนกลางของสปป.ลาว 2) เป็นที่ทราบกันมานานกว่าร้อยปีแล้วว่า มีกลุ่มไท (ได้) ต่างๆในบริเวณชายแดนเวียดนาม-จีน ที่เรียกตัวเองว่า “Budai” ฯลฯ แต่คน “ปู่ได้” เหล่านี้มีภาษา ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ ศาสนา แตกต่างกันอย่างมากกับผู้ไทบริเวณสองฝั่งโขง ซึ่งต่อมา ปราณิ กุลละวณิช และ ธีระพันธ์ เหลืองทองคำ นักภาษาศาสตร์จากมหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์⁵ ได้ศึกษาเปรียบเทียบ

¹ ประชาชนส่วนใหญ่ในภาคอีสาน นิยมใช้คำว่า ภูไท แต่ในสปป.ลาว ใช้ผู้ไท (ผู้ไท) คำหลังมีความหมายสอดคล้องกับชื่อชาติพันธุ์ ซึ่งหมายถึง คน-ไท พบการบันทึกเป็นภาษาไทยครั้งแรกในประชุมพงษาวดาร ภาคที่ 4, 2458 (ในพงษาวดารใช้ผู้ไท) ส่วนคำว่า ภูไท เขียนในหนังสือไทยทั่วไปหลังการบันทึกของพระโพธิวงศาจารย์ ในหนังสือใช้ ภูไท (อ้วน ดิสโส) 2469

² Li Fang Kuei, 1977. ฟังกวาง คี แบ่งกลุ่มภาษาตระกูลไทเป็น 3 กลุ่มคือ กลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ (South-western Tai Group) กลุ่มกลาง (Central Tai Group) และกลุ่มเหนือ (Northern Tai Group). ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน Johnson, 2010, หน้า 7-9

³ Pranee และ Theraphan, 1998, หน้า 280 และ 291: “Pu Dai”, “Pu Tai (Budai)”. Mingfu & Johnson, 2008, หน้า 14: “Bu Dai (Pu Dai)” (ปู่ได้ ผู้ได้). Eric Johnson, การสื่อสารส่วนตัว: “phu²² tai³³” (ผู้ได้). Johnson, 2010, หน้า 16: “... the Taic word *pu/phu/bu* still used to this day by most Zhuang groups, meaning “tribe, people, person, ethnic group.” และหน้า 19: “pu Dai (phu⁵⁵ dai³¹, phu²² dai³¹) และในหน้าเดียวกันยังเขียนว่า คนที่ไม่ใช่ผู้ได้ เรียกพวกเขาว่า “Pulao” (ผู้ลาว).

⁴ Chamberlain, 1983: “the term Phu Tai is to some extent an ambiguous one, since freely translated it means simply 'Tai Person' and a great many Tai speakers refer to themselves in this way, including the Black Tai, White Tai, Red Tai, etc. However there is a large population of Tai Speakers known only as Phu Tai. They are to be found today in Savannakhet, Khammouane, Nakhon Phanom, Sakon Nakhon, and Kalasin.”

⁵ Pranee และ Theraphan, 1998, หน้า 291: “The conclusion that Pu Tai (Budai) and Pu Tai (Phu Thai) are of different ethnic groups ...”

ภาษาผู้ไทสองฝั่งโขงกับภาษา “มูไต” แล้วได้ข้อสรุปว่า ผู้ไทและมูไตเป็นคนละกลุ่มกัน และ Dr. Eric Johnson ได้ศึกษาภาษาศาสตร์เชิงสังคมวิทยากลุ่มชาติพันธุ์ไทต่างๆ ที่มณฑลยูนนาน ผลสรุปสอดคล้องกัน และเขาได้เสนอว่า ผู้ไทและมูไตน่าจะแยกจากกันมาประมาณ 1,200 ปีแล้ว⁶

ความหมายที่สอง “ผู้ไท” คือ ผู้-ไท หมายถึง คน-ไท หรือผู้คนของกลุ่มไทต่างๆ เช่น ผู้-ไทดำ ภาษาไทยกลางเรียกว่า คน-ไทดำ (เฉพาะคำว่า “ไทดำ” หรือ “ไตดำ” เท่านั้นที่เป็นชื่อชาติพันธุ์) ดังนั้น ผู้เขียนเสนอน่าจะใช้ “ไทดำ/ไตดำ” แทน “ผู้ไทดำ” เพื่อไม่ให้เกิดความสับสนในการเรียกชื่อชาติพันธุ์ ในปัจจุบันนี้นักวิชาการรุ่นใหม่ส่วนใหญ่ใช้คำว่า “ไทดำ/ไตดำ” ถ้าหากถามคนไตดำ ไตขาว ไตแดง ฯลฯ “เจ้าเป็นผู้ไทป่?” (คุณเป็นคนผู้ไทไหม?) จะได้รับคำตอบว่า “แม่นอยู่ ซ้อยเป็นผู้ไท” (ใช่ ฉันเป็นคนไท) จากการสำรวจภาคสนามของผู้เขียนที่เมืองเซโปนสปป.ลาว ได้พบผู้หญิงที่พูดสำเนียงคล้ายผู้ไทจึงถามเธอว่า “เจ้าเป็นผู้ไทป่?” (คุณเป็นคนผู้ไทไหม?) ได้รับคำตอบว่า “แม่น” (ใช่) ครั้นถามต่อว่า “ผู้ไทคือคนเซโปนป่?” (ผู้ไทเหมือนคนเซโปนหรือ?) “บ่ซ้อยเป็นไทแดง มาเอาผ้าผู้ไทอยู่ที่” (ไม่ใช่ ฉันเป็นไตแดง มาแต่งงานกับคนผู้ไทที่นี่) เธอบอกว่าภาษาของเธอแตกต่างจากผู้ไทมากและไม่ได้นับถือศาสนาพุทธแต่นับถือผี เธอยังบอกต่ออีกว่า อยู่ที่เซโปนไม่ได้พูดภาษาไตแดงเพราะคนที่นี่ไม่เข้าใจ นอกจากนี้ผู้เขียนยังได้รับประสบการณ์เดียวกันเมื่อพบกับคนไตดำที่แขวงเชียงขวาง ทางตอนเหนือของสปป.ลาว และนักวิชาการท่านอื่นก็เกิดความสับสนเช่นกันเมื่อเขาสัมภาษณ์ ไทขาว ไทดำและลาวน้อย⁷ จากเวียดนามเหนือ

ภาษาผู้ไท พบแค่บริเวณสองฝั่งโขงคือภาคอีสานของไทยและสปป.ลาวตอนกลาง บริเวณแขวงคำม่วนและแขวงสะหวันนะเขต⁸ ภาษาผู้ไทนั้นอยู่ในกลุ่มเดียวกันกับภาษาไทย ลาว แสก โย้ย ญ้อ พวนและภาษาอื่นๆอีกเกือบร้อยภาษา ซึ่งอยู่ในตระกูลไท-กะได (Tai-Kadai)⁹ ถิ่นกำเนิดเดิมของภาษาตระกูลไท-กะได ราวๆสามพันปีที่แล้วอยู่ที่กวางสีและกวางตุ้งบริเวณจีนตอนใต้ คนที่ใช้ภาษาไท-กะไดนี้น่าจะเป็นผู้วาดภาพเขียนสีที่ผาเขาฮัวซาน (Huashan¹⁰) ในมณฑลกวางสี เมื่อประมาณ 2,200-2,400 ปีที่แล้วและต่อมา น่าจะเป็นผู้ผลิตกลองมะโหระทึกในสมัยของ *ไบเย่ว* (Bai-Yue: ร้อยเผ่าพันธุ์เย่ว) ราวๆ 2,000 ปีที่แล้ว ใน

⁶ Johnson, การสื่อสารส่วนตัว

⁷ ลาวน้อยเป็นลาวกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งจากหลายๆกลุ่มที่อาศัยอยู่ทางตอนเหนือของเวียดนาม (Howard, 2002) ผู้เขียนเคยสัมภาษณ์คนลาวน้อยที่มาร่วมงานผู้ไทนานาชาติ ที่อ. เขาวง กาลสินธุ์ เมื่อ มีนาคม 2556 ภาษาและการแต่งกายของเธอบ่งบอกว่าอพยพมาจากแขวงหัวพัน ทางลาวตอนเหนือไปยังเดือนเบียนฟู ทางเวียดนามเหนือ ระยะทางประมาณ 100 กม.จากเอกสารทางเวียดนามรายงานว่าการอพยพน่าจะประมาณ 300 ปีมาแล้ว ผู้เขียนเสนอว่าอาจจะเป็นช่วงปราบฮ่อ

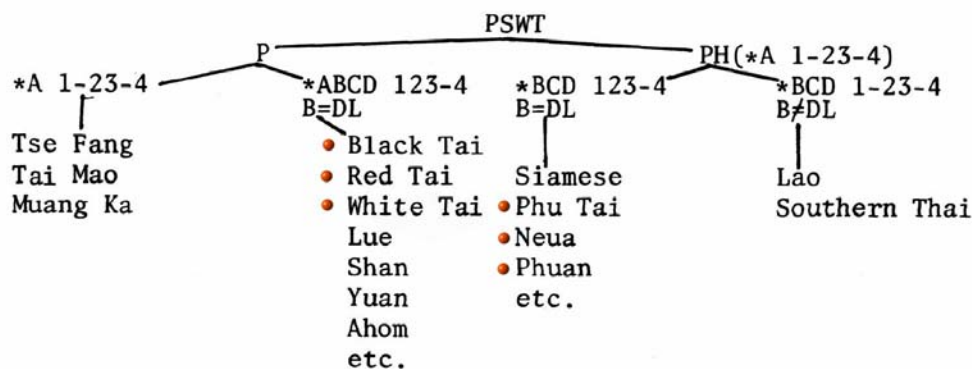
⁸ มีหมู่บ้านผู้ไท 2-3 แห่งอยู่ทางตอนเหนือแขวงจำปาสักและอีก 1-2 หมู่บ้านอยู่ที่ตอนกลางแขวงสาละวัน (จากการสำรวจพื้นที่ของผู้เขียน ก.พ. 2555) และมีการบันทึกว่ามีหมู่บ้านผู้ไทอยู่เวียดนาม แถวเทือกเขาแอนนาไม่ที่ติดกับชายแดนลาว-เวียดนาม แถบแขวงสะหวันนะเขตและคำม่วน แต่ยังไม่ได้ไปตรวจสอบ

⁹ ไชยสุข และ Mollerup, 2556

¹⁰ Qian, 2013. หน้า 26

ปัจจุบันนี้ยังพบภาษาไทย-กะได ในบริเวณจีนตอนใต้ลงไปจนจรดชายแดนลาว-เขมร ภาคใต้ของไทยและทางตอนเหนือของพม่าไปจนถึงรัฐอัสสัมทางตะวันออกเฉียงเหนือของอินเดีย

ภาษาผู้ไทนั้นใกล้เคียงกับภาษาพวนและญ้อมากที่สุด ตัวอย่างเช่น “ไปสึเลอ?” (ไปไหน?) ภาษาพวน “ไปกะเลอ?” และคำที่ใช้สระโอไม่ม้วนในภาษาไทยภาษาพวนและผู้ไทออกเสียง เออ เช่น “สั่งเม่อ” (กางเกงใหม่) “น้ำเสอ” (น้ำใส) และ “ข” ผู้ไทและพวนใช้ “ห” เช่น “แขน มะขาม” ฯลฯ ผู้ไทและพวนออกเสียง “แหน มะหาม ” ส่วนไทยและลาว ออกเสียง “แขน มะขาม” ทั้งภาษาพวน ญ้อและผู้ไทจัดอยู่ในกลุ่มภาษาเดียวกันคือ *กลุ่มชนิต* (ดูคำอธิบายด้านล่าง)

Chamberlain, 1975, หน้า 50.

นอกจากนั้นยังมีข้อเสนอของ James R. Chamberlain นักภาษาศาสตร์¹¹ ได้แบ่งกลุ่มภาษาตระกูลไทในกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้เป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) *กลุ่มลิลิต* (P group: /k t p/ ก ต ป) 2) *กลุ่มชนิต* (PH group: /k h th ph/ ก ท พ) ผู้ไทอยู่กลุ่มชนิต ส่วนไทคำอยู่กลุ่มลิลิต และจากการศึกษาของ อรพันธ์ บวรรักษา เปรียบเทียบภาษาผู้ไท จังหวัดกาฬสินธุ์และภาษาลาวโซ่ง (ไทดำ) ที่จังหวัดเพชรบุรี¹² พบว่าข้อมูลการศึกษาสอดคล้องกัน ผู้ศึกษาได้เสนอไว้อย่างน่ารับฟังว่า “ความแตกต่างระหว่างภาษาถิ่นต่างๆและความแตกต่างจากภาษาที่มาจากภาษาคั้งเดิมเดียวกันเกิดขึ้นเพราะเวลาที่ผ่านไปและการอพยพเคลื่อนย้ายถิ่นฐาน ตลอดจนการติดต่อสัมพันธ์กับผู้ใช้ภาษา”

มีนักเขียนหลายท่านได้เสนอว่าผู้ไทที่บริเวณตอนกลางของแม่น้ำโขงเป็นชาติพันธุ์เดียวกันกับไทดำ แต่ผู้เขียนมีความเห็นขัดแย้ง เพราะนอกจากข้อมูลที่กำลังข้างต้นแล้ว ยังพบว่าผู้ไทและไทคำสื่อสารกันไม่รู้เรื่อง นอกจากนั้นยังพบว่าไทคำนั้นมีภาษาเขียน แต่ผู้ไทไม่มี ระบบความเชื่อ การนับถือศาสนา ลักษณะของสถาปัตยกรรมการสร้างบ้านเรือน และการแต่งกาย แตกต่างกันกับผู้ไท

คนผู้ไทน่าจะอพยพมาจากสิบสองจุไททางภาคเหนือของเวียดนาม มาตั้งรกรากอยู่ที่ลาวตอนกลาง

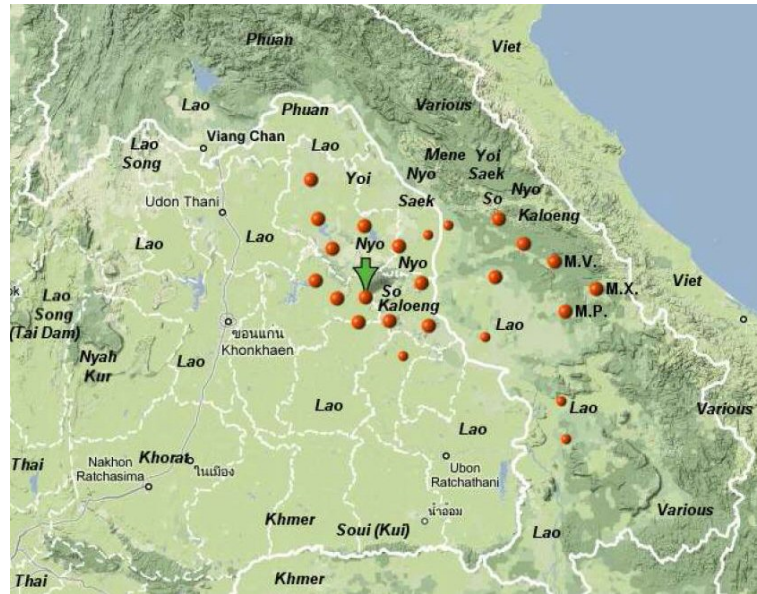
¹¹ Chamberlain, 1975, page 50

¹² อรพันธ์, 2541, หน้า 60-70

บริเวณที่ราบสูงนากายแขวงคำเกิด ราวๆ 1,000 ปีที่แล้ว¹³ ในปัจจุบันนี้คนผู้ไทสองฝั่งโขงและคนไตต่างๆ ในสิบสองจุไท สามารถสื่อสารกันได้เพียงเล็กน้อยด้วยภาษาของตนเอง

- 1: อำเภอเขาวง
 - 2: เมืองวัง
 - 3: เมืองพวนหรือเชียงขวาง
 - 4: หัวพันทั้งห้าทั้งหก
 - 5: เมืองแถนหรือเดียนเบียนฟู
 - 6: ภาษาไท/ไตเดิม (Proto-Tai) เป็นถิ่นกำเนิดภาษากลุ่มไท-กะได
- ลูกศร: แสดงเส้นทางการอพยพ

แผนที่แสดงภาษาในภาคอีสานของไทยและตอนกลางของ สปป.ลาว
วงกลมในภาพ: แสดงที่อยู่อาศัยของคนผู้ไท เมืองวัง เมืองพิน และเมืองเซโปน: MV, MP, MX คนผู้ไทในประเทศไทยส่วนใหญ่อาศัยอยู่ทางตะวันออกของภาคอีสานรอบๆ เทือกเขาภูพาน เขาวง (หัวคร) อยู่ทางตอนใต้ของเทือกเขานี้ ส่วนคนผู้ไทในสปป.ลาวส่วนใหญ่ อาศัยอยู่ในแขวงสะหวันนะเขต และคำม่วน

แผนที่โดย ไชยสุขและ Mollerup, 2556

ในงานผู้ไทนานาชาติที่ อ.เขาวง จ.กาฬสินธุ์ เมื่อต้นปี 2556 ที่ผ่านมา หลังการแสดงจบลงพิธีกรกลางได้ประกาศว่า “พวกเราเป็นผู้ไทคำทั้งหมด” มีเด็กหญิงน่ารักคนหนึ่งถามผู้เขียนว่า “หนูฟังเพลงของไทยคำ ไทขาว ไทแดง จากเวียดนามไม่เข้าใจแต่ผู้ไทจากลาวฟังเข้าใจดี ทำไมถึงบอกว่าเราเป็นผู้ไทคำทั้งหมด” ผู้เขียนยิ้มแล้วตอบไปว่า “คนไทจากเวียดนามเหนือ เป็นคนละกลุ่มกันกับผู้ไทสองฝั่งโขง แต่เคยมีบรรพบุรุษที่มีความใกล้ชิดกันในอดีตเมื่อพันกว่าปีที่แล้ว แต่ผู้ไทเหมือนเราพบแค่ที่ภาคอีสานของไทยและในลาวตอนกลางเท่านั้น” ภายใต้อารมณ์นั้นผู้เขียนกลับเพิ่มความกังวลในใจมากยิ่งขึ้น “ในอนาคตคนรุ่นใหม่จะมีความเข้าใจชาติพันธุ์ของตนเองเป็นเช่นไร”

¹³ ... “we might conclude that the Tai began migrating westwards and southwestwards” ... [from NE-Vietnam] ... “in the eight century, and that during the 11th, 12th, and 13th centuries they found their way approximately to their present homes in Southeast Asia” Chamberlain, 1975, p. 58. “เราอาจสรุปได้ว่าชนเผ่าไทเริ่มอพยพไปทางตะวันออกและตะวันตกเฉียงใต้ ... [จากตะวันออกเฉียงเหนือของเวียดนาม] ... ในช่วง ศตวรรษที่ 13 และช่วง ศตวรรษที่ 16, 17 และ 18 ไปยังที่อยู่อาศัยในปัจจุบันนี้ในดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้” แชมเบอร์เลน ,1975 หน้า 58.

บน: ผู้เขียนศึกษาภาษาผู้ไทที่บ้านละหาน้ำ สปป.ลาว

ขวา: ผู้เขียนกำลังสัมภาษณ์ล่าน้อยที่มาจากเวียดนามเหนือ
ในงานผู้ไทนานาชาติ มีนาคม 2556

บน: ภาพเขียนสีที่เขาวัวซาน (Huashan) อยู่ห่างจาก
ชายแดนเวียดนาม-จีน 50 กม.

ขวา: กลองมะโหระทึก (ฆ้องบั้ง) จากพิพิธภัณฑ์
สะพานนะเขต สปป.ลาว

บรรณานุกรม

- ธัญญลักษณ์ ไชยสุข มอลเลอร์ และ Asger Mollerup, 2556, *ภาษาผู้ไท เพื่อสุขภาพ* กรุงเทพฯ
ประชุมพงษาวดาร ภาคที่ 1, 2457 *พงษาวดารล้านช้าง ตามถ้อยคำในฉบับเดิม* กรุงเทพฯ
ประชุมพงษาวดาร ภาคที่ 9, 2461 *พงษาวดารเมืองไล* หน้า 29 - 75, *พงษาวดารเมืองแกลง* หน้า 78 - 111 กรุงเทพฯ
พระโพธิวงศาจารย์ (อ้วน ติสโส) 2469 *ลัทธิธรรมนิยมต่าง ๆ ภาคที่ 18 ตอนที่ 1 ว่าด้วยชนชาติภูไทยแลชาติญ้อ* พระนคร:
โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร
พิเชฐ สายพันธ์, 2544. ผู้ไท: ข้อถกเถียงทางประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ *จุลสารไทยคดีศึกษา* 18,2 (พ.ย.44-ม.ก.45) หน้า 44-52
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กรุงเทพฯ
———. 2554. *เมืองแกลง-เดียนเบียนฟู: การเมืองชาติพันธุ์และการเปลี่ยนผ่าน* รัฐธรรมนูญนิยมของกลุ่มไทในเวียดนาม,
วารสารสังคมวิทยา มานุษยวิทยา 30 (1) มกราคม-มิถุนายน,
<http://socanth.tu.ac.th/wp-content/uploads/2012/02/JSA-30-1-pichet.pdf>
สุรจิตต์ จันทร์สาขา, 2543, *เมืองมุกดาหาร* กรุงเทพฯ
อรพันธ์ บวรรักษา, 2541, ความสัมพันธ์ระหว่างภาษาผู้ไทกับภาษาลาวโขง: การวิเคราะห์เสียงปฎิภาค *จุลสารไทยคดีศึกษา*
15,1 (ส.ค.-ต.ค. 41) หน้า 60-70 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กรุงเทพฯ
Chamberlain, James R., 1975. *A New Look at the History and Classification of the Tai Dialects*. In *Studies in Tai Linguistics in Honor of William J. Gedney*. Ed. by Harris and Chamberlain, Bangkok, CIEL.
<http://sealang.net/sala/archives/pdf8/chamberlain1975new.pdf>
———. 1983. *The Tai dialects of Khammouan Province: Their Diversity and Origins* (XVIth International Conference on Sino-Tibetan Languages and Linguistics, Seattle, Washington.
Harman, François, 1997. *Laos and the Hilltribes of Indochina*. Bangkok: White Lotus.
http://ebooks.library.cornell.edu/s/sea/browse_author/gh.php
Johnson, Erik C., 2010. *A Sociolinguistic Introduction to the Central Taic Languages of Wenshan Prefecture, China*. Research conducted in cooperation with Mingfu Wang, Wenshan Zhuang and Miao Autonomous Prefecture Minority Affairs Commission, Zhuang Studies Association, SIL International, Dallas.
<http://www.sil.org/resources/publications/entry/9034>
Li Fang Kuei, 1977. *A Handbook of Comparative Tai*. Oceanic Linguistics Special Publications, No. 15. Honolulu: University Press of Hawaii.
Mingfu, Wang and Erik C. Johnson, 2008. *Zhuang Cultural and linguistic Heritage*. SIL International and The Nationalities Publishing House of Yunnan, China.
www.ebookdb.org/reading/316FG944GD59G87324147769/Zhuang-Cultural-And-Linguistic-Heritage
Malglaive, Joseph de and Armand Joseph Rivière. 1902. *Voyages au centre de l'Annam et du Laos et dans les regions sauvages de l'est de l'Indo-Chine*. The Pavie Mission, vol. 4. Paris: E. Leroux.
http://ebooks.library.cornell.edu/s/sea/browse_author/mn.php
Travels in Central Vietnam and Laos, Pavie vol. 4. 2000: The Pavie Mission Indochina Papers (1879-1895), Bangkok, White Lotus.
Pranee Kullavanijaya and Theraphan L-Thongkum, 1998. Linguistics Criteria for Determining Tai Ethnic Groups: Case Studies in Central and Southwestern Tai. In *Proceeding on Tai Studies*. Bangkok: Institute of Language and cultural for Rural Development, pp. 273-298.
<http://sealang.net/sala/htm/PRANEEKullavanijaya.htm>
Viravong, Maha Sila, 1964. *History of Laos*. Paragon Book Reprint Corp. New York,
http://www.reninc.org/bookshelf/history_of_laos_viravong.pdf
Qian, Gao, 2013, *The Huashan rock art site (China): the sacred meeting place for sky, water and earth*. Rock Art Research, Volume 30, Number 1, pp. 22-32. Victoria, Australia. <http://www.ifrao.com/rock-art-research.html>